

فلاح السائل و نجاح المسائل فی عمل الیوم واللیل

تحقیق غلامحسین مجیدی

فلاح السائل ونجاح المسائل فی الیوم واللیل، السید بن طاووس، ابی القاسم علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن محمد بن محمد، (المتوفی ۶۶۴)، تحقیق غلام حسین المجیدی

راهنمای سالکان و قدوه عارفان، رضی الدین ابوالقاسم علی بن سعد الدین ابی ابراهیم موسی بن جعفر بن محمد بن احمد بن محمد بن طاووس، در آیین بندگی و شیوه عبادت کتابهای ارجمند و جلیلی رقم زده است. کتاب فلاح السائل وی یکی از بهترین کتابهای دعایی شیعه است که در دو جزء نگاشته شده است. اوکین جزء مشتمل بر سی فصل و شامل دعاهایی است که باید سالکان الی الله، و حق جوینان، میان ظهر و شب بخوانند و دل را بدانها جلا دهند. و جزء دوم دعاهایی را دربر دارد که مؤمنان و سالکان باید آنها را از هنگامه بیدار شدن در دل شب برای نماز شب و رازگویی با «الله» تا پیش از ظهر زمزمه کنند.

برخی احتمال داده اند که از جزء دوم بخشهایی ناپدید شده

است (مستدرک، ج ۳، ص ۲۹۱، کتابخانه ابن طاووس و احوال و آثار او، ص ۵۹)، ابن طاووس (ره) در برخی از آثارش از آن کتاب یاد کرده و چگونگی آن را گزارش کرده است، این موارد را مؤلف کتاب «کتابخانه ابن طاووس» نشان داده است. فلاح السائل به سال ۱۳۸۲ براساس دو نسخه خطی چاپ شده و پس از آن و براساس همان نسخه در نجف به سال ۱۳۸۵ نشر یافته است. نویسنده کتاب یاد شده می گوید: «آن چاپ [چاپ نجف] دارای همان متن نخستین است جز آنکه عباراتی از مقدمه ابن طاووس که مربوط به دو گونه تقسیم اجزاء مهمات است از آن حذف شده است. برخی از مواد جزء اوّل فلاح در هیچ کدام از چاپها نیامده است، اما می توان از موارد نقل شده در بحار و مستدرک آنها را مشخص کرد ... آقابزرگ از تعدادی از نسخه های خطی جزء اوّل فلاح یاد می کند، این نسخه ها ظاهراً غیر از نسخه هایی است که در چاپهای فلاح مورد استفاده قرار گرفته است ... آنچه از محتوای برخی از نقلهای بحار به دست می آید، این است که جزء دوم در دسترس

مجلسی بوده است؛ نمونه چنین نقلی در بحار ۸۶، ص ۱۲۹، ۱۶۲-۱۶۴ آمده که مشتمل بر ادعیه مربوط به فجر می باشد (کتابخانه ابن طاووس و احوال و آثار او، ص ۶۰-۶۱).
سید بن طاووس سه طریقی را که در نقل ادعیه بدان تکیه کرده است بدین سان گزارش کرده است.

الف) مارواه عن الشيخ حسين بن احمد السوراي عن محمد بن ابی القاسم الطبرسي عن ابی علی بن الشيخ الطوسي .

ب) مارواه عن الشيخ علي بن يحيى الحناط الحلّی، عن عربي بن مسافر، عن محمد بن ابی القاسم الطبرسي، عن ابی علي .

ج) مارواه عن الشيخ اسعد بن عبدالقاهر الاصفهاني، عن ابی الفرج علي بن السعيد ابی الحسن الراوندي عن الشيخ ابی جعفر محمد بن علي بن الحسن الحلبي عن الشيخ الطوسي .

افزون بر آنچه یاد کردیم مؤلف در فصل «مقدمات طهارت و بیان الغسل». مطالب مربوط به غسل میّت و احکام اموات تا صلاة ليلة الدفن را به طور مشروح بیان کرده است.

از این کتاب نسخه های خطی زیر وجود دارد:

الف) نسخه خطی آستان قدس رضوی

ب) نسخه خطی کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی (ره)

ج) نسخه خطی کتابخانه مسجد اعظم

د) نسخه خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی

مرحوم آقا بزرگ تهرانی درباره نسخه های خطی این کتاب گفته است: نسخه خطی فلاح السائل یکی در سامرا و دیگری در مدرسه سپهسالار (شهید مطهری) موجود است.

تحقیق کتاب:

آوردیم که برخی از نسخه هایی که گویا براساس آنها متن چاپی نشر یافته است، همه مواد فلاح را ندارد. اکنون این تحقیق بر پایه نسخه ای سامان می پذیرد که همه بخشهای را دربر دارد. در متن چاپی گاهی از دعاهایی نام برده شده در کتاب وجود ندارد. خوشبختانه در نسخه آستان قدس این موارد وجود دارد، از این روی ما این نسخه نفیس را اصل قرار داده ایم و سایر نسخه ها را با آن سنجیده ایم. می توان ادعا کرد که تمام نسخه های موجود، در این تحقیق دیده شده و موارد اختلاف و نکته های لازم الذکر بیان شده است.

چنانکه گفتیم در این تحقیق، نسخه آستان قدس رضوی مبنای کار قرار گرفته و نسخه مطبوع و نسخه کتابخانه مجلس شورای اسلامی به طور کامل با آن سنجیده شده است. نسخه کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی (ره) مشابهت کامل با نسخه

مجلس شورای اسلامی دارد از این روی فقط موارد اختلاف را در آن ملاحظه کرده ایم و شاید بتوان ادعا کرد که این دو نسخه یکی هستند. نسخه مسجد اعظم نیز مشابه نسخه مطبوعه می باشد.

کارهای انجام شده در این تحقیق:

۱. نسخه آستان قدس مبنای کار بوده و نسخه مجلس شورای اسلامی به طور کامل از ابتدا تا انتها با آن سنجیده شده و در موارد اختلاف به نسخه کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی (ره) و نسخه مسجد اعظم و نسخه چاپی آن مراجعه شده و تفاوتها یاد شده است.

۲. تمام احادیث شماره سریال و فرعی دارد

۳. شماره صفحه قدیم، در حاشیه کتاب آمده تا ارجاع هایی که تاکنون به فلاح السائل داده شده است دریابیدن موارد آن در چاپ جدید برای محققان سهل باشد.

۴. فهرست احادیث و اطراف الاحادیث تهیه شده است.

۵. مستندسازی تمامی احادیث.

۶. مستندسازی اشعار.

۷. مستندسازی اعلام.

۸. فهرست منابع و مآخذی که احادیث کتاب در آنها ذکر شده است.

۹. مقدمه ای درباره شرح حال مؤلف و جایگاه کتاب در آثار نگاشته شده درباره دعا.

۱۰. تبیین موارد مشکل کتاب.

۱۱. اعراب گذاری ادعیه و روایات و آیات.

۱۲. تطبیق روایات با مصادر مختلف و تبیین اختلافات آن با

مصدر و منبع اول.

۱۳. استخراج آیات.

۱۴. تحقیق رجالی پیرامون روایان مشتبّه.

این تحقیق که مراحل نهایی بازنگری را می گذراند بزودی از سوی مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم نشر می یابد.

○